میشێل فۆکۆ،
بیریاری بیرلێنەکراوەکان

ن: د. حمید عزدانلو
و: گۆران عەلی مەولود

ئەوەی زیادلەهەموو شتێك من عاشقی فۆكۆ دەكات، فكرەی پرسیاركەری ئەوە.ئەوكەم تازۆرهەمووشتێك دەخاتە ژێرپرسیارەوە.ئەندێشەی پرسیاركەری فۆكۆ، لەلایەكەوە،كاری بیركردنەوە دژواردەكات، ولەلایەكی ترەوە،چێژی بیركردنەوەمان پێدەبەخشێت.فۆكۆ بانگهێشتی قەڵەمڕەوی بیرلێنەكراوەكانمان دەكات تالەبارەیانەوە بیركەینەوە .لەڕێگای بیركردنەوە لەبیرلێنەكراوەكان ،بیرلێنەكراوەی نوێ دەدۆزرێتەوە وئەم ڕەوشە هەمیشە بەردەوامە.فۆكۆ بیرمەندێكە هەمیشە عەودالی شوناسێكی نوێی ڕۆشنفكرییە .[1] لەم ڕووەوە ناتوانرێت بەسادەیی لەقالبی ناوێك، یاخود تەنانەت ئاوێتەیەك لەناوەكان هەژماركرێت .ئەندێشەكانی ئەو دژی هەموو ئەوشتانەیە كەڕویەكی گشتگیر، یان ئاشكرایان هەیە. ڕۆڵی فۆكۆ (ئەمە دەستەواژەیەكە كە جەختی لەسەردەكاتەوە)ئەوەیە كەبەجەماوەری بسەلمێنێت، ئازادترلەوەن كەتەسەوری دەكەن "واتا دەتوانن ڕەخنە لەهەندێك لەو بابەتانەی كەلەساتەكانی نێو مێژوودابێش هاتوون و وەك حەقیقەت وبەڵگەنامەیەك وەریان گرتووە،بگرن ولەناویان بەرن.لەڕوانگەی ئەوەوە، ڕۆڵی ڕۆشنفكر ئەوەیە، كە تارادەیەك ئەندێشەی خەڵك بگۆڕێت[2].

لەوپرسیارانەی كەلەمەڕ ئەندێشەی فۆكۆ لەئارادایە ئەوەیە كەبەچ شێوەیەك توانیویەتی خۆی لەكۆتی ئەندێشەبالادەستەكانی سەردەمی خۆی ،واتا بونیادگەرایی (ڕیالیزم ودەركەوتەناسی (ئایدیالیزم) ڕزگاربكات؟ یەكێك لەڕێگاكان بۆ وەڵامدانەوەی ئەم پرسیارە،هەڵسەنگاندنی چەندێتی و چۆنیەتی پیاچونەوەی فۆكۆیە لە مەڕدەسەلات و زانست ودیالۆگ .بەدەربڕینێكی تر،ئەوپیاچونەوەی نوێ بۆ ئەندێشەی زاڵی ماركسیزم و ئەندێشەكلاسیكیەكان ،مێژووی ئەندێشەكان و زماناسی بونیادی پێشكەش دەكات . لەدەیەكانی -1960و1970 دا ئەم سێ چەمكە ڕەخنەییە، چ دەروونی و چ دەرەكی، ڕووبەڕووی قەیرانێكی جیدی بوو.لەم ڕووەوە ناتوانرێت كارەكانی فۆكۆ بە بەرداشێكی ئەم قەیرانە بخوێنرێتەوە " واتا ساتێك كە فۆكۆ گۆڕان بەسەر ڕێچكەی جوڵەی ئەندێشەی ڕەخنەیی دا (چ سیاسی چ كۆمەڵایەتی) دەهێنێت .دەتوانری بگوترێ كە فۆكۆ لەجێی هەمواركردن و بەرەوپێشەوەبردنی ڕێگای پێشوو،ڕێگایەكی نوێ بۆبیركردنەوە بەڕوی ئێمەدا دەكاتەوە. دەتوانرێ كارەكانی فۆكۆ بە داپچڕان لەئایدۆلۆژییەبالادەستەكانی سەردەمی خۆی ،بەتایبەت ماركسیزم ،هەژمار بكرێت .بەپێچەوانەی ئەكزیستانیستالیزمی سارتەر وجەبرگەرایی مێژووی ماركسیزم ، فۆكۆ مامەڵەیەكی تر لەگەڵ ئەم چەمك وبابەتانەدا دەكات .

لە ئامانجە سەرەكیەكانی فۆكۆ ،هەڵسەنگاندنی مێژووی شێوە جیاوازەكان و هەڵمالینی پەردەیە، لەسەر ئەوهێزە كلتوری ومێژووییانەی، كە مرۆڤیان بۆ بابەتی دەسەلات و سۆژێتی زانست گۆڕیوە. فۆكۆ هاوكات سەرقاڵە بەسێ شێوازەوە :

1-سەرەتا شێوازەكانی توێژینەوەیە، كە دەیەوێت شان وپێگەی زانست بەخۆی ببەخشێت .بۆنمونە ،ستراكتۆری ڕێزمانی زمان، كەلەنێویدا بكەری قسە دەگۆڕێت بۆبابەتێك .بە دەربڕینێكی سادەتر ،ڕێزمانی زمان ئامرازێكە كەمرۆڤ دەگۆڕێت بۆسۆژێتێك ،یاخود مرۆڤی بەرهەمهێنەر دەكات بەوسۆژێتەی كەكاردەكات .ئەم باسە بەتایبەت لەكتێبی یاسای شتەكان دا خراوەتەڕوو .

2-ئەوشێوازانەی كەلەڕێگای(كارەجوێكەرەوەكان) یاخود(درزتێكەرەكان)Dividing Prictices لە دەرونی خۆیدا، یان لەوانی دیكەدا، سۆژێت دابەش دەكات .ئەم پرۆسەیە سۆژێت دەگۆڕێت بۆئەو شتەی كەشیاوی هەڵسەنگاندن بێت: هاوشێوەی جیاوازی نێوان شێت و عاقڵ،نەخۆش و تەندروست . وەگوناهكاران و(مرۆڤەباشەكان).ئەم باسە لەكتێبگەلێكی وەك شێتی وژیار ،لەدایكبوونی دەرمانگە ،یاسا وسزاو مێژووی ڕەگەزییەت خراوەتەڕوو.

3-شێوازێك كەمرۆڤ لەسەر بنەمای ئەو خۆی بۆ سۆژێتێك دەگۆڕێت .لەم بارەیەوە، فۆكۆ قەڵەمڕەوی (ڕەگەزییەت)دەگەڕێت.پرسیاری سەرەكی فۆكۆ لەم زەمینەیەدا ئەمەیە، كە بە چ شێوەیەك مرۆڤەكان فێربوون خۆیان بەبكەری (ڕە گەزییەت) بزانن .

لە گرنگترین سیمای نوسینەكانی فۆكۆ، هەڵسەنگاندن و شرۆڤەی ناوەڕۆكی دەسەڵاتە كە لەڕاڤەی ئەودا بۆ مێژوو دەبینرێت .فۆكۆ دەسەڵات لەڕەهەندی مێژوویی ئەودا دەدۆزێتەوە و دواتر هەڵیدەسەنگێنێت وشرۆڤەی دەكات. ئەو زۆرێك لەدامەزراوە كۆمەڵایەتیەكانی وەك نەخۆشخانەكان، شێتخانەكان، زیندان و زانكۆ و......بەپێی گەشەكردنی مێژووییان هەڵیسەنگاندون وشرۆڤەی بۆ كردون، بەڵام بەڕای ئەو، مێژووپرۆسەك نییە كە لەنێویدا ڕوداوەكان ،ئەندێشەكان،و ...... پێشكەوتنێكی نوسراویان هەبێت .بەپێچەوانەوە ئەو لەوباوەڕەدایە كەئەم ڕوداو و ئەندێشانە لەیەكدی جودا و سەربەخۆیە. ئەم تیۆری جوداییە بەیەكێكیتر لەداهێنانە فەلسەفییەكانی فۆكۆ دێتەهەژمار .بیرۆكەی دژەمێژوویی فۆكۆ، كۆمەڵێك لەزانستەكان (دیالۆگەكان)ە كەبەتوندی ڕوداوەكان جودا لەیەكتر دەبینێت،نەوەك بێ چەندوچون و جۆرێك پێشكەوتنی لەپێش دیاریكراو. بەم هۆیەوەیە كە زۆرینەی كەسەكان ناوی فیلەسوفی (جودا یی)یان (ناپەیوەست) یان لێ ناوە .توێژینەوە و شرۆڤەی فۆكۆ لە جۆرە زانستەكانی تریشدا لە فەلسەفەی ناپەیوەستی ئەودا شاردراوەتەوە. لە دیدی ئەوەوە پێشكەوتنی زانست قۆناغ قۆناغ نییە، تا لەو ڕێگایەوە لە حەقیقەت

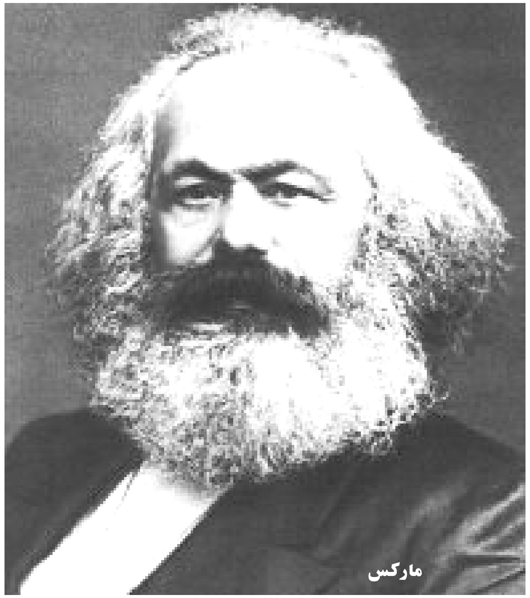

مارکس

نزیکبینەوە" پێشکەوتنی زانست لەسەرستونی بنەمایەکی جێگیرو نەگۆڕنییە .لەڕێگەی هەرئەم تیۆری ناپەیوەستەوەیە، کە فۆکۆ زانستی فەرمی و باڵادەست دەخاتە ژێرپرسیارەوە .

زۆرێك ڕەخنە لە تیۆری دژەمێژوویی فۆکۆ دەگرن . فۆکۆ بۆ وەڵامدانەوەی ڕەخنەگرانی . تیۆرەکانی حەقیقەتی خۆی بەکار دەبات .حەقیقەت لای فۆکۆ ئەو حەقیقەتە نییە کە فەیلەسوفانێکی وەك کانت و هیگڵ عەودالی، بوون .ئەو بەدوای ئەو دەقانەدا نییە، کەلە نێو باشترین وتارەکان و بە بەهێزترین لۆژیك مانفێست کرابێت . ئەو بۆیە چەمکی هاوشێوەی حەقیقەت هەڵناسەنگێنێت، کە شرۆڤەیەك لە چەمکی ئەوان بەدەستەوەبدات . لەڕوانگەی فۆکۆوە ،چەمکگەلێکی وەك حەقیقەت ،ناوکەکانی دەسەڵاتن .نابێ لەڕوانگەی نوسەر، یاخود خوێنەرەوە بۆ ئەم چەمکانە بڕوانرێت ،بەڵکو دەبێ لەم دیدگایەوە ئاوڕلەوانە بدرێتەوە، کەبە چ شێوەیەك سازێنەری پەیوەندی دەسەلاّتن .بۆ نمونە ،بۆپەیبردن بە چەمکی هاوشێوەی (خۆرئاواگەرایی) یاخود (هێرشی کلتو ری) نابێ هەمیشە ڕوو لەنوسینی کەسانێکی وەك، ئال ئەحمەد، یان شەریعەتی ،یاخودکەسانێك کە ڕەنگە ،بەبەکاربردنی ئەم چەمکانە ،زۆترین کاریگەرییان هەبووە، بکرێت ،بەڵکو دەبێ بەدوای چەمك گەلێکدا بێت، کەلەنێو خودی کۆمەڵگا و لەلیدانی دلی ژیانی گۆمەلایەتی نزیکترە .لەڕاستیدا ،بۆباشتردەرك کردنی ئەم چەمکانە دەبێ پەیوەندی بەخەڵکی کوچە و بازاڕ،پەیوەندی بەکرێکار و فەرمانبەر و قوتابی و خوێنکارەوە بکێت " چونکە هەر لە دیالۆگەکانی ئەم خەڵکە ئاساییەدایە، کەکایەی دەسەڵات ومەسەلەی (خۆ رئاوا گەرایی) یاخود (هێرشی کلتوری) خۆی پیشان دەدات . لای فۆکۆ،چەندین ڕاڤەی شارەزاترو ئالۆ زتری حەقیقەت بوونی هەیە.لەڕوانگەی ئەوەوە، لەمێژوودا حەقیقەتێکی بێهاوتا بوونی نییە، کە ڕوداوەکان تۆماربکات . بەپێچەوانەوە، فۆکۆ ڕەخنە لە (حەقیقەتی باوی مێژوویی) دەگرێت و لەوباوەڕەدایە کەڕەنگە لێکدانەوە و هەڵسەنگاندنێکی باشتری مێژوو بتوانێت پێکهێنەری (هەستی ناسێکی زەمەنی حاڵ) بێت .

سەرباری ئەمەش ،هەڵسەنگاندنی مێژووی فۆکۆ لەسەرستونی جولە نییە، لەگشتەوە بۆ بەش (Deductive) ئەولەسەر پرەنسیبی تێرێك ، بە دوای هەڵسەنگاندنی مێژوویی خۆیدا هەنگاو نانێت، کە دواتر بتوانێت جێی پەسەندی کەسانی تر بێت .بەپێچەوانەوە ،هەڵسەنگاندن وشرۆڤەی مێژوویی ئەو لەمەڕ،چەندین دامەزراوەی تایبەت و دیاری مێژووییە، تا لەو ڕێگایەوە بتوانێت دەستی لەبیرۆکەیەکی گەورەتر گیربێت، کە هەمیشە لە حاڵەتی پێشکەوتندایە. هەڵسەنگاندن و شرۆڤەی مێژوویی فۆکۆ ،لەسەرئەم

سارتەر

بنەمایە نییە، کە بە وردبینیەوەو مێژوو بخوێنێتەوە تاتیۆرێکی لەمەڕدەسەلاّت دەستکەوێت. هەڵسەنگاندن وشرۆڤەی مێژووی فۆکۆ، بەدیهێنەری چوارچێوەیەکە کەلەنێویدا دەرونی و خۆیی بوونی دەسەلاّت پێشدەکەوێت .ڕەنگە بەهۆی ئەم فاکتەرەوە بێت، کە فۆکۆیان بە فەیلەسوفی هەلومەرجە دیارەکانیش ناو بردووە .لەڕوانگەی ئەوەوە هیچ تیۆرێکی گەورە، ناتوانێت چۆنیەتی کارپێکردنی دەسەلاّت لەهەموو ناوەندە سیاسی وکۆمەلاّیەتیەکاندا ڕۆشن بکاتەوە .ئەو پرسەی کەبۆ فۆکۆ لەئارادایە ،ئەوەنییە کەبۆچی هەندێك کەس دەسەلاّت خوازن و ستراتیژی ئەوان بۆ ئەم جۆرە باڵادەستیەچییە ؟بەپێچەوانەوە ،پرسیاری سەرەکی فۆکۆ ئەمەیە،کە بەچشێوەیەك و لەچ پرۆسەیەکدا سوژێت لەژێرچەپۆکی دەسەلاّتداجێگیر دەبێت و ڕەفتارەکانیشی بەسەرئەودا دەسەپێنێت ؟ بەواتایەکی تر ،بۆنمونە لەجێی ئەوەی پرسیارلەخۆمان بکەین، بەچ

شێوەیەك فەرمانڕەوا بەدیهات و خۆی سەپاند ،دەبێت بپرسین بەچ شێوەیەك هێدی هێدی سۆژێت لەڕوی جەستەیی و فکرییەوە لەژێردەسەڵاتی فەرمانڕەوادا جێگیردەبێن، بەدەربڕینێکی تر ،دەبێ ئاور لەوپرۆسانە بدەینەوە، کە لە هەموو ڕویەکەوە مرۆڤ دەبێتە سۆژێت .

فۆکۆ لەلایەکەوە ،بەدوای کارپێکردنی ئەو وردە دەسەڵاتانەدایە کەلەنێو خێزان ،زیندان ،نەخۆشخانە ودامەزراوە کۆمەڵایەتیەکانی تردا بەکاردەبرێت و لەلایەکی ترەوە ،عەودالی ناسینی جۆرەکانی خۆڕاگری و دژایەتیەکانە کەلەهەمبەر دەسەڵاتەجیاوازەکاندا شێوە دەگرێت .ئەم خۆڕاگری و دژایەتیانە ،سیمای جیاوازی وەرگرتوە، بۆنمونە دژایەتیکردنی (سەپاندنی دەسەڵاتی پیاوان بەسەر ژناندا ،دایك و باوك بەسەر منداڵاندا،پزیشکی دەرونی بەسەرنەخۆشی دەرونیدا ،پزیشکی ،بەسەر گشت دانیشتوان وسەپاندنی دەسەڵاتی دەزگای ئیداری بەسەر شێوازەکانی ژیانی خەڵکدا .)[3] فۆکۆ تەنها بەهۆی فاکتەرێکەوە ئەم خۆڕاگری و خەباتانە بۆ توێژینەوەکانی خۆی هەڵدەبژێرێت، کە دەبێتە مەترسی بۆ بەهاکانی تاك .ئەم خۆڕاگری و دژایەتیانە لە هەمبەر تاکیەتیەکدایە کە لەلایەن کەسانیتر و لە قاڵبێکی ئەندێشەیی و بەدامەزراوەیی بوونیدا،پێناسە دەکرێت. بەمانایەکی تر،ئەم خەباتانە دژی شوێنەواری دەسەڵاتێکە کە لەگەڵ زانست ، توانایی وشایستەییدا گرێی خواردوە .[4] بەڕای فۆکۆ ،ئەم خەباتانە خۆیان بەم ڕوخسارانەی خوارەوە پیشان دەدەن 1–خەبات دژی جۆرەکانی دەسەڵات (نەتەوەیی ،کۆمەڵایەتی ،ئاینی)"2–خەبات دژی جۆرە جیاوازەکانی ئیستیغلال کە کەسەکان لەوشتەی کەبەرهەمی دێنن جودا دەکاتەوە."3–خەبات دژی ئەوشتەی کەتاك بەخۆیەوە دەبەستێتەوە و لەو ڕێگایەوە تەسلیمی کەسانی تری دەکات (هاوشێوەی خەبات دژی دەسەمۆ و جۆرەکانی سۆژێت بوون و خۆبەدەستەوەدان).[5]

ڕنگە ئامانجی ئەمڕۆی ئێمە ئەوە نەبێت، کەچییەتی خۆمان ئاشکراکەین ،بەڵکو ڕەتکردنەوەی ئەو شتەبێت کەهەین. فۆکۆ بۆ ڕزگاربوون لەم بونبەستە، دووڕووی سیاسی پێشنیار دەکات کە هاوکات هەمان تایبەتمەندیەکانی تاکسازی وگشتی سازی بونیادەکانی دەسەڵاتی مۆدێرنەیە ،کەدەبێ لەم بارەیەوە تێبفکرێین کەدەمانتوانی چ شتێك بین، جگە لەو شتەی کە هەین .[6] ئەگەر بەم شێوەیە تێبفکرێین ،ئاکامەکەی ئەمە دەبێت کەمەسەلەی ئەخلاقی ،کۆمەڵایەتی وفەلسەفی سەردەمی ئێمە ئەمەنییە کە هەوڵ بدەین تاك لەدەستی حکومەت ودامەزراوە حکومییەکان ڕزگار بکەین،بەڵکو ئاکامەکەی ئەمەدەبێت کەخۆمان هەم لەدەستی حکومەت وهەم لەکۆتی ئەو تاکسازییەی کەبەحکومەتەوە گرێدراوە ڕەهاکەین .ئێمە، دەبێت لەڕێی ئەم جۆرە تاکییەتیەوە، چەندین جۆری نوێی سۆژێت پەروەردەکەین، کەچەندین سەدەیە خۆی بەسەر ئێمەدا سەپاندوە .[7]

زۆرترین کارەکانی فۆکۆ تایبەتە بەهەڵسەنگاندنی هەلومەرج و بونیادە دیارو تایبەتەکانی مێژووەوە .ئەو هەرگیز هەوڵی بەدەستهێنانی تیۆرێکی شمولی لەمەڕدەسەڵات نەداوە .لەو فاکتەرانەی کەدەسەڵات لای فۆکۆ گرنگی زۆری هەیە ئەمەیە کە :

1–لەدیدی ئەوەوە پەیوەندیەکانی دەسەڵات ، هۆکاری دیاریکردنی گۆڕانکاریەکانی مێژوە.کەم تازۆر هەموو خوێندنەوەکانی فۆکۆ لەمەڕدامەزراوە جیاوازە کۆمەڵایەتیەکان بۆ پیشاندانی ئەم ڕوانگەیەیە .

2–لا ی فۆکۆ ،هیچ کەس ناتوانێت لەدەسەڵات هەڵبێت وناتوانرێ جێ پێی دەسەڵات لە کەسێك ،پاشایەك ،حکومەتێك، یاخود دیکتاتۆرێکدا پەیدا بکات .دەسەڵات لەهەموو ئاستە کۆمەڵایەتیەکاندا پرژوبڵاوە .ئەمەبەومانایەیە کەدەسەڵات هەمیشە لە جێیەکدا جێگیر نییە و هەموو ڕۆژێك و لەهەموو جێیەك خۆی بەسەرماندا دەسەپێنێت و هەرگیز ناتوانێت دەسەڵات پوچەڵ و یەکالاّبکرێتەوە .بەم پێیە دەبینین، کە خوێندنەوەی فۆکۆ بۆ دەسەڵات ،لەلایەکەوە ،فەلسەفەی مێژوو دەخاتە ژێرپرسیارەوە، لەلایەکی ترەوە لەڕوی ڕاڤەی مێژووییەوە،هەڵسەنگاندن و شرۆڤەی ئەو بۆ زاتی دەسەڵات ، هەمووی تازە و نوێ یە .

لەو چەمکانەی کەناوەندی قورسایی چوارچێوەی شرۆڤەی فۆکۆ لەمەڕدەسەڵات پێکئەهێنێت، چەمکی (دیالۆگە) دیالۆگەکان، نەتەنها پەیوەست بەو شتانەن کەدەتوانرێت لە بارەیانەوە قسان، یاخود بیر بکرێتەوە ،بەڵکو لەمەڕئەمەشە، کەچ کەسێك ،لە چ کاتێکدا و بە چ فەرمانێك دەتوانێت قسان بکات .ئەوانە مانا و پەیوەندیە کۆمەڵایەتیەکان بەرجەستە دەکەن " ئەوانەپێکهێنەری زەین و پەیوەندیەکانی دەسەڵاتن . دیالۆگەکان لەمەڕبابەتەکان نابێژن وئەوانەدیا ری ناکەن " ئەوان سازێنەری بابەتەکانن و لەپرۆسەی ئەم دروستکردنە،دا دەست تێوەردانی خۆیان دەشارنەوە [8]. لەم ڕووەوە لەڕێگەی پێگە کۆمەڵایەتی و ڕێکخستنەکانەوە، ئەگەرەکانی ماناو پێناسە بەدەست دێن، کەلەلایەن بەکاربەرانی دیالۆگەوە داگیرکراوە . بەم پێیە ،مانا و چەمکەکان لەدەرونی زماندا دروست نابن، بەڵکو لەهەناوی کارەکانی ڕێکخستن و پەیوەندیەکانی دەسەڵاتدا دروست دەبن .هەر کە دەستەواژە و چەمکەکان لەدەرونی دیالۆگە جیاوازەکاندا پەرەی سەند ، ماناو کاریگەریشیان گۆڕانی بەسەردا دێت . دیالۆگەکان ئەگەری تێفکران دەسەپێنن " ئەوان واژەکان لەڕێگای تایبەتەوە پێکدەهێنین ،یان ئاڵوگۆڕیان دەکەن، یاخود دەبنە بەربەربەست لەبەردەم پێکهێنانی تردا .بەهەر حاڵ،لەو

جێیەی کەدیالۆگەکان لەسەرپرۆنسیبی دەرپەڕاندن و لەخۆگرتەیی ، هەروەها لەگەڵ شتانێکدا کەدەتوانرێت، یان ناتوانرێت بگوترێت ، دروست کراون و لەنێو پەیوەندیێکی ململانێ ئامێز، لەگەڵ دیالۆگەکانی تردا ،چەندین مانای تر ،خواستی تر ،ماف و پێگەی تر جێگیر دەبن .ئەوە هەمان (بنەمای جودایی)یان (ناپەیوەستەیی)فۆکۆیە .ئەو لەو باوەڕەدایە کە (ئێمە دەبێ ئاڵۆزی و لەرزۆکی دەسەڵات –لەجێیەك کەدیالۆگ دەتوانێت هەم ئامراز هەم بەرهەمی دەسەڵات ،و هەروەها بەربەستێك ،مایەی هەڵخلیسکانێك ،خاڵی بەرگریەك و خاڵی دەست پێکردنێك بۆستراتیژیەکی پێچەوانە بێت ، قبوڵبکەین .[9] (دیالۆگ هەم میوەی دەسەڵاتەو هەم بەرهەم هێنەری دەسەڵات ،هەم وزەبەخش و هەم لەناو بەری دەسەڵاتە .)[10]

فۆکۆ بەراوردی نێوان دیالۆگەکان و دەرەنجامەکانیان دەکات . دیالۆگەکان تەنها نوسین ،کتێب ،دەق و وتارەکان نین ،بەڵکو نموونەی کارو کارپێکردنەکانیشیانە .بەواتایەکی تر فۆکۆ رێگایەك لەبەردەمماندا دادەنێت، کەبەو رێگایە بتوانین هەم لەدەرەوە بۆ ناوەوە ، و هەم لەناوەوە بۆ دەرەوەی، دەقەکان هەنگاو بنێین . فۆکۆ ئەو شتەی لەسەردەمە جیاوازەکاندا، پەیوەستی دەکات بە دیالۆگەکانەوە ناوی دەنێت (سیستەمەفیکریەکان). ئەم سیستەمانە، بنچینەکانی بێ ئاگایین، کەلەڕێگای ئەوانەوە واژەکان ،شتەکان وکردارەکان لەیەکدا ئاوێتە دەبن . ئەم بنچینانە تۆڕێکن کەبەکارهێنانی دیالۆگەکان ئاسان دەکات . بە دەربڕینێکی سادەتر ،ئەو دیالۆگەکان وکارپێکردنەکانی لەگەڵ یەکدا بەراورد دەکات .سیستەمەکانی ئەندێشە لا ی فۆکۆ

کانت

Systems of thought،چەند جۆرێکن کەلەڕێی ئەوانەوە ،لەخولێکی زەمەنی دیاردا ،زانستەکان تاك دەبنەوە و هاوسەنگی خۆیان بەدەست دەهێنن و داخڵی قەڵەمڕەوی پەیوەندیەکان دەبن .

فۆکۆ مێژوی سیستەمەکانی ئەندێشە بۆسێ بەشی پەیوەست بەیەك پۆلێندەکات : بەراوردکردنی دووبارەی زانست ،هەڵ ومەرجەکانی زانست وناسینی بابەت . فۆکۆ لەدەیەکانی کۆتایی ژیانیدا ،بێئەوەی وەفاداری خۆی بۆ دووبەشی یەکەم لەدەست بدات ،جەخت لەسەر بەشی سێیەم واتا ناسینی بابەت (سۆژێت)دەکاتەوە . بەشێك لەتوێژینەوەکانی ئەو پەیوەستە بە (زانستی بۆماوەیی)ە وە . ئامانج لەم توێژینەوانە، پەرەپێدانی هەڵسەنگاندن بوو لەزەمینەی مێژووی سروشتی وبیۆلۆژی دا، کەئەو لەکتێبی یاسای شتەکاندا دەستی پێکردبوو .یەکێك لەپرسە بونیادیەکانی ئەو ئەمەبوو، کەبە چ شێوەیەك زانستە بێ بەهاکان، کە دەوروبەری ئێمەیان تەنیوە (وەك زانستی ژێنەتیك (بۆماوەیی) توانیویانە شکڵ وکاری (زانست) یێك پەیدا بکات ؟.ئەم زانستە لە چ رێگایەکەوە بیۆگرافی خۆی داخڵی ناوەندی زانستکردوە و لەگەڵ بونیادەکانی تری زانستدا یەکیانگرتوە ؟.بەڕای فۆکۆ ،بۆ وەڵام دانەوەی ئەم پرسیارانە ،ئاتاجی چەمکە فەلسەفیەکان و توێژینەوە وردە ئەزمونیەکانین .فۆکۆ بەپشت بەستن بەسەرچاوە و چەمکەکانی بەردەست ،تێئەکۆشێت مانا و کارپێکردنی نوێیان پێ ببەخشێت . بەواتایەکی سادەتر ،دەتوانرێت بگوترێت کەئەو خۆی دەئاخنێتە تۆڕێك، کەلەنێویدا مێژووی شێوازەکانی کار، لەگەڵ مێژووی دیالۆگەکان بەیەك دەگەن .

فۆکۆ لەکتێبی یاسای شتەکاندا کەلەساڵی 1966دا بلاو کرایەوە ،بێ سەبرانە هەوڵەدات بەبەرهەم وکاری زمان سیمایەکی نوێ ببەخشێت . لەیەکێك لەووتارە ناودارەکانی خۆی، کەلە زانکۆی فەرەنسا بەناونیشانی (یاسای دیالۆگەکان)پێشکەشی کرد ،فۆکۆ ئامانج لەتوێژینەوەکانی خۆی رەخنە گرتنە لە (ئیرادەی پەیوەست بەحەقیقەت) و گەڕاندنەوەی تایبەتمەندی دیالۆگ وەك ڕوداوێك ،و لەناوبردنی دەسەڵاتی بلگەدار Signifey بەڕونی ڕادەگەیەنێت .[11]

لەپرسە سەرەکیەکانی نێو ئەم وتارە ئەمەیە، کە بەچ شێوەیەك چەمکی (ئیرادەی پەیوەست بەحەقیقەت) لەگوزەری مێژوو و دیالۆگەکانی ئێمەدا ماوەتەوە ؟ دەتوانرێ چ جیاوازیەك لەنێوان(ئیرادەی پەیوەست بەحەقیقەت) و (ئیرادەی پەیوەست بەزانست)لەبەرچاو بگرین ؟ فۆکۆ هەوڵەدات لەڕێگای ناسینی سیستەمەکانی دورخستنەوە (مێژوویی ،چاکسازی پەزیر ،سنوربەندییەکانی دامەزراوەیی)،لەپرۆسەی گەشەکردندا ، وەڵامی ئەم پرسیارانە بداتەوە .[12] ئەم ڕەوشە بەرهەمی یەکێك لەکارەکانی فۆکۆیە .فۆکۆ لەهەمان سەرەتای کارە

توێژینەوەکانی خۆیدا ،شوناسی کارکردی سیستمی ئەو دەرپەڕاندن و پێکەوە بەستنەی کە لەگەڵ ئەو پۆلێن کردنە زانستییەی کە هەیانە ،دەناسێنێت و شرۆڤە و لێکدانەوەیان بۆ دەکات ، ئەوبەردەوامی بەهەڵسەنگاندن وشرۆڤەکانی خۆی لەمەڕ(ئیرادەی پەیوەست بەزانست) دەدات ،بەڵام ئەم هەڵسەنگاندن وشرۆڤانە هێدی هێدی لەچەندین چوارچێوەی جیاوازدا جێدەگرن .لەلایەکی ترەوە ،چەمکی (ئیرادەی پەیوەست بەحەقیقەت)لەکارەکانیدا بەتەم ومژاوی دەمێنێتەوە . لەهەندێ جێدا ،تەنانەت هاوکات ،چەندین جیاوازی لەنێوان ئیرادەی پەیوەست بەحەقیقەت وئیرادەی پەیوەست بەزانست دەبینێت .بەڕواڵەت ،تائەوکاتەی کەفۆکۆ نەچووبوویە زانکۆی فەرەنسا ،چوارچێوەی چەمکێکی ڕوونی ئەم دووانەی پێشکەش نەکردبوو .لەم زانکۆیەدا ، فۆکۆ وانەیەك بەناوی (ئیرادەی پەیوەست بەزانست) دەڵێتەوە و بەڵێن بەخوێنکارەکانی خۆی دەدات تاچەندین گۆڕانکاری (Morphology)شکڵە جیاوازەکانی (ئیرادەی پەیوەست بەزانست) لەڕێی توێژینەوەی مێژوویی وپرسی تیۆریەوە ،بەش بەش بۆیان ڕۆشن کاتەوە . ئەوئەم وانەیە بەڕونکردنەوەی جیاوازیەك دەستپێدەکات، کە لەنێوان (زانست)Knowledgeو (فێربوون)Leorning و نێوان (ئیرادەی پەیوەست بەزانست) و(ئیرادەی پەیوەست بەحەقیقەت)هەستی پێدەکات، هەروەها لە ئەو باری سۆژێت، یان سۆژێتەکان لەمەڕئەم جۆرە ئیرادەیە، ڕوبەڕوی ڕەخنە و هەڵسەنگاندن دەکاتەوە .

بەشێك لەهەڵسەنگاندن وشرۆڤەی فۆکۆ ،لەپێکهاتەو چڕکردنەوەی ئەم دووئیرادەیەدا ،بەدەست هاتووی ئەندازەگیریە، کەلەنێوان دووئەندێشەی تەواو دژبەیەکی ئەرستۆ و نیچەدا ئەنجامی دەدات . فۆکۆ ئەرستۆ بەمە ڕاڤەدەکات، کەئەندێشەکانی ئەو پشتی بەستونی جیهانگیری و سروشتی بەستووە .بەڕای ئەرستۆ ،هەماهەنگیەکی لەپێش دیاریکراوی نێوان هەست ،چێژ، زانست وحەقیقەت بوونی هەیە . ئامراز، یاخود وەسیلە وەرگرەکانی ئێمە بەجۆرێك دروستکراون کەدەتوانن پێوەنێك لەنێوان چێژ و زانستدا (بەتایبەت زانستی ئەزموونی) ئەنجام بدەن .هاوشێوەی ئەم پێوەنە تابالاترین قۆناغی زنجیرەبەشەکانی زانین ،واتا قوڵ ئەندێشی، یاخود تێرامان ، بەردەوامی هەیە .ئەرستۆ لەسەرەتای کتێبی میتافیزیادا ئاماژەدەکات، کەبۆناسینی خود ،شوروشەوقی زانین پێویستە و ئەم جۆرەشەوقە لەناوەڕۆکی ئێمەدا خۆی حەشارداوە . مرۆڤ بەشێوەیەکی سروشتی، بەدوای زانستدا دەگەڕێت و لەم گەڕانەش چێژ دەبات .فۆکۆ لەلایەکی ترەوە ئەندێشەی نیچە لەمەڕ (زانستی هەرزە، یاخود شەهوانی Gay Science) وەك خاڵێك بەرامبەر ئەندێشەی سروشتگەرای ئەرستۆ دەخاتە ڕو . زانست con naissance لای نیچە بەدەستهێنان، یاخود چنگ خستنی جیهانگیریەکان نییە، بەڵکو داهێنانێکە کەپیسترین غەریزەکان ،خواستەکان ،ئارەزو و ترسەکانی مرۆڤ دائەپۆشێت .بەڕای نیچە هیچ هەماهەنگییەکی لەپێش ئامادەکراو لەنێوان ئەم خواستانە وجیهاندا بوونی نییە .ئەم خواستە ئەگەریانە ، زودگوزەرو بەدیهێنەری بەدخوازی ئەو خواستە فێڵبازانەن کەبۆمانەوەی خۆیان هەمیشە پێکەوە لەجەنگدان وخۆیان بەسەریەکدا دەسەپێنن .نەتوانایەکە نە هێزێکی زەینی سروشتی ، بەڵکو کۆمەڵێکە لەهەولو تێکۆشانەکان " زانست ئامرازێکی جەنگە لەخزمەت جەنگێکی جیهانگیری دەسەڵات وخۆبەدەستەوەدان .زانست هەمیشە ،بەبەراورد لەگەڵ جەنگ وهەوڵدانەکاندا ،بەپلەی دووەم دێت . زانست ، بۆشکۆفایی لەگەڵ چێژدا یەکی نەگرتوە ،بەڵکو ئامرازێکە کە بۆ جەنگ و دوژمنایەتی و ڕقەبەرایەتی ئامادەکراوە .حەقیقەتی گەورەترین درۆ ،نزیکترین هاوپەیمان و نزیکترین دوژمنی ئێمەیە.

ڕاڤەی فۆکۆ بۆ ئەم دووبیرمەندە ،بەهۆی ئەو ناسازگارییە توندەی لەگوڵیەکدا هەیانە ،ڕێگایەکی ڕوناك بۆناسینی جیاوازی نێوان (ئیرادەی پەیوەست بەزانست) و(ئیرادەی پەیوەست بەحەقیقەت) بەڕوی ئێمەداناکاتەوە .وادێتە بەرچاو کە فۆکۆ قەسدی ڕونکردنەوەی ئەم جۆرە جیاوازییەی نییە، بەڵکو دەیەوێت شوناسی کاری ئەوانە لەمێژووی ڕۆژئاوادا پیشان بدات .لەڕاستیدا دەتوانرێ بگوترێ کەئەو دان بەجیاوازی نێوان ئەم دوانەدا دەنێت، بێ ئەوەی لەمەڕ جیاوازییان قسان بکات، بەڵام لەنوسینەکانی دواتری فۆکۆدا دەبینین، ئەو بەردەوامی بەهەڵسەنگاندن وشرۆڤەی ئەرستۆ و نیچە دەدات و بەجۆرێکی جیاواز لەیەکدا ئاوێتەی کردون . دواتر پەی بەپەیوەندیەکی نزیکتری نێوان چێژ و هاودەمی و کاری حەقیقەت ،وەك مەسەلەیەکی نوێ، کە وەبیرهێنەرەوەی چەمکی ئەخلاقە دەدات " هەرچەند لەشرۆڤەکانی خۆیدا، هەرگیز وەڵامەکانی ئەرستۆ، یاخود میتافیزیکی ئەو بەکار نابات .ڕەنگە هەر ئەم بەراوردەی نێوان ئەرستۆ و نیچەیە، کەفۆکۆ ڕووەو ناسینی پەیوەندی دەسەڵات ڕاپێچ ئەکات .

جوڵە ڕووەو دەسەڵات : لە سەرەتای ساڵەکانی دەیەی 190دا،فۆکۆ لەبابەتە فەلسەفییەکان وتەنانەت بابەتی وەرەسەمەودا دەگەڕێت و زیاتر بەتوێژینەوەی بابەتانێك سەرقاڵ دەبێت، کە بەشێوەیەکی ڕاستەوخۆ پەیوەستە بەتەکنەلۆژیاکانی دەسەڵاتەوە . بۆ ڕۆشنکردنەوەی زیاتری خوێندنەوەی فۆکۆ، بۆ چەمکی ئەخلاق ،دەبێ ئاماژە بەچەند خاڵێك بکرێت .لەنێوان ساڵەکانی 1975 و1976 دا ، فۆکۆ وانەیەکی لەزانکۆ بە ناونیشانی (دەبێ بەرگری لەکۆمەڵگا بکرێت)

پێشکەش کرد . قسەکانی فۆکۆ بەدوای لێبوردن لە ئەندێشەکانی پێشوو دەستی پێکرد . ئەگەرچی دەیویست لەم وانەیەدا توێژینەوەکانی چەند ساڵەی خۆی تێکەڵ بەیەك بكات وبەئاکامێکی نوێ بگات ،بەڵام ڕووبەڕوی کێشەی چۆنیەتی ئەنجامدانی بوو. فۆکۆ دڵشکاوە بەوەی کە ئەگەرچی توێژینەوەکانی پەیوەندیان بەیەکەوە هەبووە، بەڵام نەیتوانیوە بەشێوەی گشتێك هەماهەنگ و بەردەوام پێشکەشی بكات . بەرەنجامی ئەم ئیعترافە سەختە ،نوسینی کتێبی (یاسا و سزا) و بەرگی یەکەمی (مێژووی ڕەگەزییەت) بوو لەساڵەکانی 1975و1976دا.

لەو جێیەی کە فۆکۆ بەوانە وتنەوەوە سەرقاڵ بوو ،بڕیار دەدات لەدرێژەی وانە وتنەوەی خۆیدا بەبابەتی پەیوەندیەکانی دەسەڵاتەوە سەرقاڵ بێت .ئەو لەو باوەڕەدایە، کەئێمە ناسینێکی ڕاست ودروستمان لەچەمکی دەسەڵات نییە و شتێك زیاتر لەکاردانەوەی بونیادە

هیگڵ

ئابوریەکان نابینین . بەڕای فۆکۆ ،تەنها دووڕێگەچارە لەدەستی ئێمەدا بووە :

1– ڕێگەچارەیەك کە میکانیزمەکانی دەسەڵات وسەرکوت کردنی بەیەك زانیوە .

2– ڕێگەچارەیەك کەپەرنسیپی پەیوەندییەکانی دەسەڵاتی جێ کردۆتەوە، لەنێو شەڕی دوژمنانەی نێوان، هێزە شەڕکەرەکان. فۆکۆ ئەم ڕوانگەیەی لەمەڕ دەسەڵات بەڕوانگەی نیچەیی دەزانێت .نموونەی یەکەم، پەیوەست بوو، بە ئەندێشەی فەیلەسوفەکانی سەدەی هەژدەیەم و پاشماوەی پەیماننامە کۆمەڵایەتیەکان بوو، کەلەنێویدا کەسەکان مافی سروشتی خۆیان لەسەر بنەمای ڕێکەوتنێکی دوولایەنە بەفەرمانڕەوای دەبەخشن، تائاشتی و شکۆفایی بەدەست بهێنن . ئەم نموونەیە چەندین سنوربەندی یاسایی ڕوون و ئاشکرای هەیە . کاتێك کە فەرمانڕەوا دەسەڵاتی خۆی زیاتر لەو دەسەڵاتەی، کەپەیماننامە پێی بەخشیوە بەکار ببات ،دەتوانرێ بەکاربردنی ئەم جۆرە دەسەڵاتە، بەسەرکوتکردن بشوبهێنرێت، بەواتایەکی تر ،دەسەڵاتی ڕەوا سنورداره .لەنموونەیەکی تردا ، واتانموونەی جەنگ ودەسەڵات ،دەسەڵات هاوشێوەی پەیوەندی هەمیشەیی ئەو هێزانە، دەرك دەکرێت، کە ئامانجیان خۆبەدەستەوەدانە .لەم نموونەیەدا، یاسای دەسەڵات، هیچ مەرز و سنورێکی دەرونی نییە .دەسەڵات تەنها عەوداڵی سەرکەوتنە . فۆکۆ لەم وانەیەدا، بەگوێگرانی خۆی دەڵێت:(زۆر) روونە کە کارەکانی من لەم چەندساڵەی دوایدا، پشتی بە نموونەی دووەم بەستووە ،بەڵام ناچاربووم لەبەر دوو هۆکار چاوی پێدابخشێنمەوە :

1–سەرەتا ،کەم وکوڕی ئەم هەڵسەنگاندن وشرۆڤانە، و......

2–دووەم بەوهۆیەی کەچەمکە سەرەکیەکانی ئەم هەڵسەنگاندن و شرۆڤانە،ئەگەر نەمانەوێت بەگشتی ڕەهای کەین ،دەبێ بیگۆڕین و سەرلەنوێ پێناسەی کەین .ئەم چاوخشانە ناچاریە لەئەنجامێك بونیاد دەگرێت، کە فۆکۆ پێیگەشتوە فۆکۆ ،گەشت ئەو ئەنجامەی، کە هەڵسەنگاندن و شرۆڤەکانی ئەو لەمەڕ میکانیزم و بەرهەمەکانی دەسەڵات بۆ هەڵسەنگاندن و ئەو شرۆڤەپرژ و بڵاوەی کە ئەمڕۆ لەم بارەیەوە بەکار دەبرێت ، زۆر کرچ و کاڵە .

لێرەدا فۆکۆ خۆی لەبەردەم کێشەیەکی نوێدا دەبینێت .لەکۆتایی هەرئەم ساڵی خوێندنەدا ، فۆکۆ چڕیەك لەوانەی خۆی پێشکەشدەکات .ئەو دەرك بەوە دەکات، کە بۆ گەشتنە هەڵسەنگاندن و شرۆڤەیەکی وردی پەیوەندیەکانی دەسەڵات ،دەبێ نموونەی دادوەری دەسەڵات وەلانرێت و ڕەهابکرێت “نموونەیەك کەلەنێویدا ئەم گریمانەیەی تێدایە کەتاك سۆژێتێکە، خاوەنی مافی سروشتی و دەسەڵاتی بەرایی . فۆکۆ هەرگیز بەشێوەیەکی شێلگیرانە، تاکی هاوشێوەی سۆژێتێك کە هەڵگری مافی سروشتی بێت، هەژمارنەکرد .ئەو لێکچونێك لەنێوان تاکێك کەخاوەنی دەسەڵاتی بەراییە و سۆژێتێك کەنیچە ئاماژەی پێدەکات دەبینێت .لەوجێیەی لای فۆکۆ ،ئەوسۆژێتەی کەنیچە دەیناسێنێت بۆهەڵسەنگاندنێکی ڕەچەڵەك ناسیانە بەس نییە ،خۆی بەئاتاجی ئەوەدەبینێت کە دووبارە بە بابەتەکەدا بچێتەوە .

ئەم پیاچونەوەیە بەچەندین پرسیاری نوێ دەست پێ دەکات کەلەساڵەکانی 1975و1976دا زەینی فۆکۆ سەرقاڵ دەکات . بەچ شێوەیەك ولەچ زەمەنێکدا مرۆڤی مۆدێرنی ڕۆژئاوا ، ڕاڤەی پەیوەندیەکانی دەسەڵات بەوێنای کێشمەکێش و جەنگ دەست پێ دەکات ؟ئایا کێشمەکێش و جەنگ نموونەیەکی گشتیە بۆ هەموو پەیوەندیە کۆمەڵایەتیەکان ؟بەچ شێوەیەك و لەچ کاتێکدا ڕاڤەیەك بەدیدێت ،کەلەسەر ئەو بنەمایە ،سۆژێت وەك تاکێك پێناسە دەکرێت، کەخاوەنی دەسەڵاتی بەراییە بۆ

جەنگخوازی و داگەڕانی سروشتی بۆجەنگ ؟بەچ شێوەیەك ولەچ كاتێكدا چەمكی مێژوویی – سیاسی جەنگ لەجێی چەمكی فەلسەفی–دادوەری دەسەلاٌت دادەنرێت ؟ بەچ شێوەیەك حەقیقەت، كاری ئامرازێكی جەنگ بەخۆیەوە دەگرێت ؟بەچ شێوەیەك لەدەرونی ئەم چەمكەدا سۆژێتێك سەر دەرئەهێنێت، كەلای ئەوحەقیقەتی جیهانگیر و یاسای سروشتی ،لەوەهم و داوێك زیاترنین ؟ بەچ شێوەیەك ئەم شكلە خەمگین ورەخنەیی وئەفسانەییە،تێگەیشتنی خۆی و كاری پاش ئەو بەدی هاتووە ؟لەژێرسێبەری چ هەل ومەرجێكدا ڕوخسارێك بەدیدێت كەرۆڵی ناوبژیوان ودادوەری بێلایەن كە فەیلەسوفەكان ،لەسۆلون بگرە، تا كانت و تەنانەت هابرماس ،بۆئێمەیان دەستنیشان كردبوو، ڕەتدەكاتەوە ؟بەچ شێوەیەك دەبێ بنەمای ڕاڤەیەك شرۆڤە و هەڵسەنگێنرێت، كە لەتوندوتیژی ،نەفرەت ،پەرێشانی و تۆڵە بونیاد دەگرێت ؟ بەچ شێوەیەك دەبێ پرەنسیبی ڕاڤەیەك شرۆڤە و هەڵسەنگێندریت كەمێژوو بە كۆمەڵێك لەڕوداوە چانسیەكان، هەژمار دەكات ؟ ئەم چەمكە مێژووییە، كە دەتوانێت هەم غوربەتی چینی ئەشرافزادەكان و هەم نەفرەت خوازی عامەی خەڵكی لەگەڵ خۆی هەبێت ،چ مەسارێكی تەیكردوە ؟ لای فۆكۆ ،لێكۆڵینەوە لەم مەسارەدا ،لەلایەكەوە ،دەرفەتی دەستخستنی وەلاٌمێك بۆئەم پرسیارە فەراهەم دەكات، كەبە چ شێوەیەك كلاوس ویتش سەریدەرهێناوە و لەلایەكی ترەوە ،بەچ شێوەیەكی ناچاوەڕێ ئەم پرسیارە وەبیردەهێنێت، كەبەچ شێوەیەك دەرفەت پەزێر بووە ؟

بەبلاٌوبونەوەی كتێبی (ئیرادەی پەیوەست بەزانست)لەساڵی 1976دا، فۆكۆ سیمایەكی نوێ بەدەركی خۆی لەمەڕ پەیوەندیەكانی دەسەلاٌت دەبەخشێت، هەروەها ئەو ڕێی لەڕێگایەك دەكەوێت، كەتێگەیشتنیشی بۆ زانست و سۆژێتیش دەگۆڕێت .فۆكۆ ئەوفەزایانەی كەلەنێویدا زانست ،هاوكات ، بەشێوەگرتنی دەسەلاٌت بێتەبوون و بتوانێت ئەو زانستە بۆجەنگ ڕابكێشێت ، ڕەتدەكاتەوە . بەمانایەكی تر ،لەهەرجێیەك دەسەلاٌت بەكاربرێت ،زانستیش بەرهەمدێت .ئەم ڕوانگەیە ڕاستەوخۆ پێچەوانەی ڕوانگەی ڕۆشنگەرییە، كەتەنها ئەو كاتە زانست دێتەبوون، كە دەسەلاٌت بووەستێنرێت .بەلاٌم لای فۆكۆ ، هیچ پەیوەندییەكی دەسەلاٌت بێ پێكهاتنی ناوەندێكی دەسەلاٌت ئیمكانی نییە ،و هیچ زانستێكیش نییە، كەلەخۆگرتەی پەیوەندی دەسەلاٌت نەبێت ڕەنگە بەم هۆیەوەیە كە فۆكۆ بەراوردێك لەنێوان چەمكەكان و ئەوپەیوەندییەی كەلەگەڵ زانست و دەسەلاٌتدا هەیەتی دەكات . بەڕای ئەو ،(دەسەلاٌت و زانست لەدەرونی چەمكدا لەگەڵ یەك دەبنەجەستەیەك .[13] لەئاكامدا دەتوانرێ بگوترێ كە ڕەچەكەڵەكناسی فۆكۆ پیشانی دەدات كەبەچ شێوەیەك لەڕێی بەرقەراركردنی (ڕژێمەكانی حەقیقەت) مرۆڤەكان بەسەر خۆیان وكەسانی تردا حكومدەكەن .ئەوشتە كەفۆكۆ بەتانەئامێز و گاڵتەی دەزانێت، ئەوەیە كەئەگەر فەزاكانی دروست بوونی زانست بێدروست دەسەلاٌت لەبەرچاو بگرین ، ڕەنگەئەو باوەڕەمان لادروست بێت كەئازادی ئێمە لەحاڵەتێكی هاوسەنگدا جێگیرە .لێرەدایە كەكێشەی ڕاستەقینەی فۆكۆ دەگەڕێتەوە بۆ ئەوپەیوەندییەی كە لەنێوان سۆژێت و (ئیرادەی پەیوەست بەحەقیقەت)بوونی هەیە .

لەكۆتاییەكانی دەیەی 1970دا ، دیسان فۆكۆ ناسینی خۆی لەمەڕپەیوەندییەكانی دەسەلاٌت پێناسە دەكات .ئەوهەست بەجیاوازی نێوان دوو جۆر دەسەلاٌت دەكات :

1–دەسەلاٌت وەك كایە ستراتیژیەكانی نێو ئازادیەكان دەرك دەكرێت "

2–دووەم پێگەكان و هەل ومەرجی بالاٌدەستی كەخەڵك بەشێوەیەكی ئاسایی ناوی دەنێن (دەسەلاٌت).لەكایە ستراتیژیەكانی نێو ئازادیەكان ،هەندێك هەوڵئەدەن، دەست بەسەر ڕەفتاری كەسانی تردا بگرن ،و ئەوانیش تێئەكۆشن ڕوخسەت نەدەن كەبچنە ژێر كۆنترۆڵی كەسانی ترەوە .لەنێوان ئەم دوانەدا ،واتا لە نێوان كایەكانی دەسەلاٌت و پێگەكانی بالاٌدەستییە كە، دەتوانرێت تەكنەلۆژیاكانی حكومەت لەگشتێتی خۆتدا دەرك بكرێت . بۆ ڕونكردنەوەی ئەم مەبەستە، فۆكۆ لەچەمكی (حكومەت كردن بەسەرخۆتدا) یاخود (خۆجێیی) governmentality سود دەبات .ئەم چەمكە ،لەدیدی فۆكۆوە ،پەیوەندییەكە كەتاك لەگەڵ خۆشەویستنی خۆیدا بەرقەراریدەكات .هەر ئەم پەیوەندیەیە كەئازادییە ستراتیژەكانی كەسەكان لەبەرقەراركردنی پەیوەندی لەگەڵ كەسانی تردا دادەپۆشێت . فۆكۆ پێیوایە كەچەمكی (خۆجێیی) بوونی دەركەوتنی ئازادی سۆژێت وپەیوەندی لەگەڵ كەسانی تردا ،كە دروستكەری بەرژەوەندییە سەرەكیەكانی ئەخلاقە ،فەراهەمدەكات بەخستنە ڕوی لەم جۆرە گریمانەیەیە، كە فۆكۆ دەگاتە ئەوئەنجامەی كە تێفكران كاری ئازادییە .

لەساڵی 1979دا فۆكۆ ئەوپرسەی كەلەساڵی 1874داخرابوویە ڕوو و كانت وەلاٌمی دابوویەوە دەیگۆڕێت و بەجۆرێكیتر پێشكەشی دەكات. پرسیارەكەی1874 ئەمەبوو كە (ڕۆشنگەری چییە ؟) فۆكۆ ئەم پرسیارە دەخاتەڕووكە (مۆدێرنە چییە؟) .ئێمەلەزەمەنی ئێستادا ،كێین، یاخود چین؟ئەم ساتەشكێنەرەی مۆدێرنە كامەیە، كەناتوانین ناسنامەی خۆمانی لێجوداكەین و ئەم ناسنامە لەگەڵێداهەنگاودەنێت ؟ لای فۆكۆ ،بۆبەرقەراركردنی پەیوەندییەكی ڕاست ودروست لەگەڵ زەمەنی حاڵ ،شتەكان ،كەسانی تروخۆدا

،تاك دەبیٚ لەتەنیشت ڕوداوەکاندا ژیان بەسەرببات ،ئەزمونیان بکات و خوازیاری ئەوەبێت کەکاریگەرییان لەسەری هەبێت و کاریگەری لەسەریان هەبێت . فۆکۆ ئاماژە بەم خاڵەدەکات کەخواستی ناسنامە و بەرگرتن لەبەدەست هێنانی ،هەردووکیان سنور بەزێنانەیە .سنوربەزێنانەیە، چونکە پێشتر ئەم گریمانەیەی هەیە کەتاك چییە، یان کێیە ،دەبیٚ چی بکات ،لەچ شتانێك دەبیٚ نزیك ولەچ شتانێك دەبیٚ دوورکەوێتەوە و دەبیٚ چ لایەك هەڵبژێرێت .مرۆڤ نابێت هەمیشە هەرئەوەبێت .بەڕای فۆکۆ ،هەمیشە هەرئەوە نەبوون ،گرنگترین بەشی شوناسی تاکە، بەڵام ئەم ناسنامە تاکییە هەرگیز ڕەتی چاوبەستوانەی خۆی نەبووە و نییە .ئەگەرمرۆڤ پێشتر بزانێت کە هەمووشتێك ،بۆنموونە خۆی و ڕوداوەکان باشە، یان خراپ ،ئیتر شتێك بۆفێربوون نامێنێت “ ئەوکات کاری مرۆڤ مانای خۆی لەدەست دەدات ، و مرۆڤ نازانێت بۆچی دەبیٚ بیربکاتەوە . ژیان بیٚ ڕودانی هەڵە ،دەرك ناکریٚ و بەهای نییە . ژیان بەم شێوەیە زیندوونییە .ڕەنگە بەم هۆیەوە بێت، کە فۆکۆ ،وەك ڕۆشنبیرێکی پابەند ،لەسارتەر مەودا دەگرێت . فۆکۆ ئەزموونکردن لەمشتومڕو بەڵێن وپەیمان بەباشتر دەزانێت. ئەزموونکردن کاری بەرقەرارکردنی پەیوەندی وهەماهەنگبوون لەگەڵ خۆدا، ئێجگار دژوارتر لەمشتومڕ و بەڵێن وپەیمان دەکات ،چونکە شوناسەکان لەسەرپرەنسیبی وەرچەرخان و گۆڕانکاری پێناسە و دیاری کراون نەوەك لەسەربنەمای جێگیربوون لەپێگەیەکی ڕوون وئاشکرادا .بەدواداچونی ئەم جۆرە داگەڕانە کارێکی دژوارە ،چونکە تاك دەبیٚ ترسی هەڵە و زیان لەهەمبەرکەسانێکدا قەبوڵبکات، کەجیٚ پێیەکی بەهێزیان (بەتایبەت پاش ڕوداوەکە) بۆخۆیان دەست وپیٚ کردوە .دەبیٚ ڕشکی ئەم جۆرە داگەڕانە لەڕەفتاری ئەخلاقی دا بەدەستبهێنرێت، نەوەك لەبنەمائەخلاقیەکاندا “ دەبیٚ لەکاردا بدۆزرێتەوە نەوەك لەجێگایەکی باشتردا جێگیربوون “ وسەرەنجام دەبیٚ لەئەزموونی ئەکتیڤدا ئەم جۆرە داگەڕانە بەدەست بهێنرێت نەوەك لەچاوەڕوانییەکی کارتێکراودا .

کێشەی سەرەکی ئەمەنییە، کەباوەڕێك لەجێی باوەڕێکی تردانێین .بەڵکو کێشەی سەرەکی پەروەردەکردنی سەرنجێکە بۆهەل ومەرجێك، کە لەژێر سێبەریدا ڕوداوەکان ڕوودەدەن “ ئەو ڕوداوانەی کەپاش ڕودانیان لەزەینی ئێمەدا نەگۆڕ،زەرور و جێگیر دەردەکەوێت. فۆکۆ بۆپشتگیری لەو دیدگایەی خۆی سود لەوتەی مارلۆپۆنتی لەمەڕئەرکی فەلسەفە وەردەگرێت: (ئەرکی فەلسەفە ئەوەیە، کەهەرگیز لەگەڵ ئەوشتەی حاشاهەڵنەگر و بەڵگەدار بەرچاو دەکەوێت سازگارنەبێت.) بەدەربڕینێکی تر، فەلسەفە هەمیشە بەگومانە .ئەگەر وردبین بین،پەی بەم خاڵەدەبەین، ئەوشتەی کەلەدەوروبەری ئێمەدا بەڕواڵەت تازە و نویٚ بەرچاودەکەوێت ،لەپشتی زەینی ئێمە و لەڕۆخی شتانێکدا بوونی هەبووە، کەڕەنگە هەرگیز نەمان دیوە ولەبارەیەوە قسەمان نەکردوە. بەم پێیە، ئەگەر فەلسەفە ئامڕازێك بۆ بەرقەرارکردنی پەیوەندی لەگەڵ حەقیقەتدا نەبێت، کەواتە دەتوانێت چی بێت ؟ ئەوپرسیارەی لای فۆکۆ لەئارادایە ئەمەیە، کە ئێمە ،لەبەرقەرارکردنی پەیوەندی لەگەڵ حەقیقەتدا ،دەبیٚ بەچ شێوەیەك کاربکەین ؟ لەم سیستەمەدا بیرمەندان وەك شوێنکەوتوانی (ڕەسەنایەتی ناو) دەبینرێن کە سەرقاڵی بەراوردی دووبارەی زانست ،هەل ومەرجی زانست وناسینی بابەتن . لەسەر ئەم بنەمایە ،فۆکۆ ڕەخنە لە شێوازێکی باڵادەست لەڕەخنەگرتن دەگرێت کە لەسەر مەحکوم کردن ،گوناهکار و تاوانبار هەژمارکردن بونیادنراوە .ئەم جۆرە شێوازە هەوڵ ئەدات لەئاکامدا

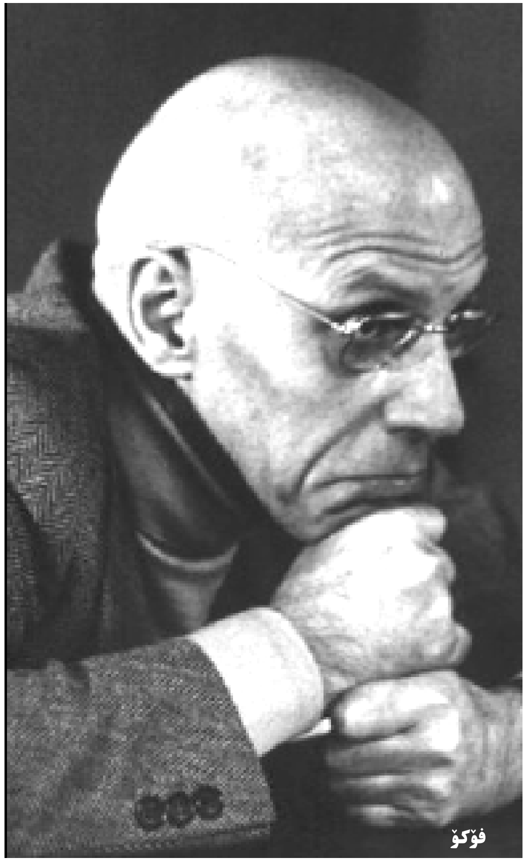
فۆکۆ

(ڕەخنە) بێدەنگ ونابود بکات . فۆکۆ خەونی ڕەخنە گرێکی لەسەردایە کە (وێران کەری باوەڕ و بەگشتی کردنە “ کەسێك کەلەبێتوانایی وسنوربەندییەکانی زەمەنی ئێستادا خاڵی لاواز ،هێڵەکانی دەسەلاٚت ، و فەزا خاڵیەکان دەناسێت و دەستنیشانیان دەکات “ کەسێك کە بەردەوام خۆی دەگۆڕێت “ نازانێت بەڕاستی بەکویٚ دەگات ،نەوەك سبەینیٚ چۆن بیردەکاتەوە “ چونکە چاودێری زەمەنی ئێستایە .[14] فۆکۆ خەونی ڕەخنەگرێك دەبینێت کەلەجێی دادوەری ،بەرهەمێکی هونەری زیادبکات : ڕستەیەك، یاخود بیرۆکەیەك بۆژیان “ فۆکۆ

خەونی ڕەخنەگرێك دەبینێت کەهەڵگیرسێنەری ئاگربێت ،گەشەکردنی گژوگیاکان ببینێت ،گوێ بۆهەڵکردنی ڕەشەبا بگێت و کەفەکانی کەناری دەریا بەدەست بگرێت وخۆی لە شنەبایەکی نەرم تەڕی بکات " فۆکۆ خەونی ڕەخنەگرێك دەبینێت کەلەجێی دادوەری کردن نیشانەکانی وجود پیشان بدات ،لەخەو بێداریان کاتەوە و بانگهێشتیان بکات .بێگومان زۆرێك لەخوێنەری بەرهەمەکانی فۆکۆ، کە ئەویان لەچەندین چوارچێوەی وەك (نەهیلیزم) و(بونیادشکێن) داناوە ،ناتوانن پێشبینی ئەوەبکەن کەئەم قسانە بەزمانی فۆکۆ دا هاتووە . فۆکۆ لەوەڵامی دیمانەیەکدا کەلێی دەپرسن :ئایا زەمەنی ئێستا زەمەنی بێکەڵك و چاوەڕێ بێبەهاکان نییە ؟ بەدڵنیاییەوە وەڵامی ڕەتدەداتەوە و زەمەنی ئێستا بەزەمەنێکی لەبا رو پڕبەها پێناسە دەکات .هێشتا شتانێکی زۆ ربۆ زانین بوونی هەیە، کە هاوکات بنەماکانی ،ترسێنەر، سرنجڕاکێش ،پێکەناوی ،بێنرخ وپڕکێشەیە ..سەرباری ئەمەش ،پەیجۆری زیاد لەپێویست بوونی هەیە کەسیمای شەوق و ئاتاجی زانین دەدرەوشێنێتەوە .ئەگەرچی ئەمڕۆ پەیجۆری بەپوچ وبێهودە بەرچاو دەکەوێت ،بەڵام جۆرێك دڵەڕاوکێ و نیگەرانیشی لەمەڕئەو شتەی هەیە و ئەو شتەی ڕەنگە بێتەبوون لەگەڵدایە .ئەم پەیجۆرییە جۆرێك هەستی واقیعی لەگەڵدایە، کە هەرگیز ڕاناوەستێت " جۆرێك ئامادەیی بۆدەرك و تێگەیشتنی شتانێك کەدەوروبەری ئێمەیان تەنیوە " جۆرێك بڕیار بۆ پەراوێزخستنی ڕێگا ئاشنا و کلاسیکیەکانی بیرکردنەوە " جۆرێك جیاوازی لەدیدی هەمان شت ز ڕوداوەکان " جۆرێك تامەزرۆیی بۆ وەستاندنی ئەوشتەی لەحاڵەتی ڕودان و ئەوشتەی لە حاڵەتی ونبوون دایە " وجۆرێك پشتگوێ خستنی زنجیرەیەك بەشی کلاسیکی شتەگرنگ و بونیادیەکانە . فۆکۆ خەونی سەردەمێکی نوێی لێکۆڵینەوە دەبینێت ولەو باوەڕەدایە کەئامڕازی تەکنیکی ،تامەزرۆی زانین ، و چەندین خاڵی بێ شومار بۆ ناسین بوونی هەیە .سەرباری ئەمەش ،خەڵکانێك هەن کەتواناى ئەنجامدانی ئەم کارانەیان نییە "[15] پەیجۆری :کارێکی ئێجگار بچوك وسادە .کەواتە بەسادەیی ناتوانرێ فۆکۆ لەچەندین چوارچێوەی وەك (نهیلیزم) و (بونیاد شکێن) دا جێگیر بکرێت .ئەندێشەی فۆکۆ ئەندێشەیەکی سازگارەو هەرگیز بەو شتەی، کە بەدەستی هێناوە ڕازی نابێت . فۆکۆ بیریارێکە لەگەڵ ئەوەی لە (حەقیقەت) نزیکتر دەبێتەوە، کەچی بەردەوام لێی هەڵد یت و بەسەر خۆیدا هاوار دەکات، کە دەبێت بەردەوامی بەم ڕێگایە بدە ین .

لەساڵی 1979 دا ،فۆکۆ لەخوێنەری نوسینەکانی دەخوازێت، کە لەخۆیان بپرسن (لە کوێداین ؟)لەنێو بەجیهانی بوونی ئابوریدا ؟ بێگومان وایە "هەروەها لەنێو بەجیهانی بوونی جوگرافیای سیاسیدا، بەڵام ڕاستەوخۆ ئەم پرسیارە دەخاتە ڕوو، کە ئایا ئەندێشەش لەنێو بە جیهانی بوون دایە؟ وابەرچاو دەکەوێت کە وەڵامی ئەو بۆ ئەم پرسیارە تێگەیشتن بێت .ئەو نیشانەیەك لە بەدیهێنانی ئاگاییەکی فەلسەفی، یاخود سیاسی جیهانگیر نابینێت.پرسیاریك، کەبۆ ئەو دەخرێتە ڕوو ئەمەیە، کە بەچ شێوەیەك دەتوانرێت خۆمان لەم جۆرە گوتەزایە ڕزگار بکەین؟

توێژینەوە سیاسی و کۆمەڵایەتییەکانی فۆکۆ، لە کۆتاییەکانی دەیەی 1970و سەرەتاکانی دەیەی1980دا.لە دەرەوەی فەڕەنسا شێوەی گرت .پاش گەشتەکەی بۆ ئێران و دیتنی پرۆسەی کودتای ئێران،چەندین پرسیاری نوێ لە زەینی فۆکۆدا بەدیهات .ئەو بینەری پرۆسەی کودتایەك بوو، کە دەرك کردنی بۆ چەپەکانی ئەوروپا، ئێجگار دژوار بوو.ئەو کودتایەکی دەدی،کەلای ئەو ،هێز و ووزەی خۆی لە ((جم و جوڵی چینایەتی))، لە ((لێکترانە کۆمەڵایەتییەکان))، لە((حیزبی پێشڕەو) و لە ئایدۆلۆژیایەکی سیاسی نەگرتبوو . ئەو شتەی کە ئەوی شەیدای کودتای ئێران کردبوو، ڕۆڵێك بوو کە ئاین تێیدا گەمەی دەکرد.ئەو خوێنەرە ئەوروپاییەکانی خۆی ئاگادار کردەوە، کە لە درێژەی گوتە ناودارەکەی مارکسدا، کە ((ئاین ئەفیونی عامەی خەڵکە) قسە لەمەڕ ((گیانی جیهانی بێ گیان))دەکرێت. بەڕووالەت ئەم جۆرە گیانەی لە ئێرادا دیوە، یان هەستی پێکردوە، یاخود وایزانیوە کە دیویەتی.ئەو ئاماژە بە ڕۆڵێك دەکات، کە ڕەنگە ئاین لە دروستکردنی تاك بۆ بەرقەراری پەیوەندییە جیاوازەکان لەگەڵ سیاسەتدا دەیگێڕێت، فۆکۆ دەڵێت تا ئێستاش گەشتەکەی بۆ ئێران لە مەڕ چەمکی ((ئیرادەی گشتی)) تەنها خوێندویەتیەوە " بەڵام لە ئێراندا ئەم ((ئیرادەی گشتیی) ە لە کوچەو شەقامەکان و بۆ دژایەتیکردنی شاە دیویەتی و هەستی پێکردوە . ڕەنگە ئەو شتەی کە زیاتر لە هەموو شتێك فۆکۆی شەیدای کودتای ئێران کردبوو،هیچ نەبوو جگە لە خواستی خەڵکانێك بۆ سۆبجێکتێکی نوێ. سەرەڕای ئەمەش ، فۆکۆ گەشتە ئەو قەناعەتەی کە ڕەنگە ئێمە دەبێ خۆمان بگۆڕین،بگرە دەبێ شێوازی وجود،شێوازی بەرقەراری پەیوەندی لەگەڵ کەسانی تر و شتەکان و تەنانەت لەگەڵ خوادا بگۆڕین.

بێویژدانی نییە، گەر بڵێین فۆکۆ کۆتاییەکانی دەیەی 1970 و سەرەتاکانی 1980ی تەرخان کرد بۆ خوێندنەوە و هەڵسەنگاندنی ژیانی کەسیی خۆی،لەدوو ڕێگای هاوتەریبی ((خۆت بناسە) و (چاودێری خۆت بکە).لەم زەمینەیەدا ،ئەو پرسیاری مێژویی و کۆمەڵگاناسی و ئەخلاقی ماکس ڤیبەر بە جۆرێکی تر دەخاتە ڕوو.پرسیاری ماکس ڤیبەر ئەمە بوو کە: ئەگەر کەسێك بیەوێت ڕەفتارێکی عەقلانی هەبێت و کارەکانی خۆی

لەســەر بنەمایــەکی ڕاســت و دروســت، هەماهــەنگ بکات،دەبێ نکۆڵی و چاوپۆشی لە کام بەشی خۆی بکـات ؟ بە واتایەکی تر،دەبێ چ بەهایەك بۆ عەقڵ دابنرێ ؟ فۆکۆ کت و مت بـە پێچـەوانی مـاکس ڤیبـەرەوە پرسیارەکەی خۆی دەخاتە ڕوو:بە چ شێوەیەك هەندێك لە بەربەستەکان دەگۆڕدرێن بۆ بەهایەك، کـە دەبـێ بـۆ بەدەسـت خستنی هەندێکی زانستەکان سەرقاڵی بین بـەخۆوە؟ تـاك دەبـێ چ شتێك لە مەڕ خۆی بزانێت، تا خوازیاری ئەم جۆرە نکۆڵی و چاو پۆشیەبێت ؟ ئەم پرسیارە هەمان ئـەو پرسـیارەیە کـە فۆکۆ لە بەرگەکانی دوو سێی ((مێژوی ڕگەزیەت))پێیـەوە سـەرقال بـووە . یـەکێك لەپرسـیارە سـەرەکیەکانی فۆکـۆ ئەمەیە :(جێی زوهدگەرایی ولەخواترسی لەژیانی فەلسـەفە دا لەکوێدایە ؟) فۆکۆ زوهدگەرایی بەنکوڵی و چاوپۆشـی خۆی نازانێت، بەڵکو بەجۆرێك کاری هەژمار دەکات .بەم شـێوەیە پرسـیار ئەمەنییـە کـەدەبێ چ بەهایـەك بەعـەقڵ بەخشرێت ،بەڵکو پرسیار ئەمەیە، کەعەقڵ بەچ شـێوەیەك کاردەکات ؟

یەکێك لەو بابەتانەی کەفۆکۆ لەسەرەتاکانی 1980دا پێیــەوە ســەرقاڵ بوو،بابــەتی (بــەڕێوەبردنی خــۆ) یاخود(چاودێری لەخۆ) یە .بەڕای فۆکـۆ ،مۆدێرنـە بۆتـە فاکتەر، تا یەکێك لـەدوو ڕوی دراوی (خـۆت بناسـە) و (چاودێری لەخۆت بکە) بەسەرئەویتردا زاڵ بێت و کەم تا زۆر لـە نـاوی ببـات .لەسـەردەمی دیکـارت تاسـەردەمی هۆسرەل ڕویەکی ئـەم دراوە واتـا (خـۆت بناسـە) بەسـەر ڕوەکەی تر واتا (چاودێری لەخۆت بکە) سێبەری قورسی کێشابوو. لای فۆکۆ ،بەرامبەر زانینی زوهدگەرایی، لەگەڵ ئینکارکردنی هەست ،یەکێتی وچـاودێری لـەخۆ ،یـەکێك لەگەورەترین هەڵەکانی ڕۆژئـاوای مۆدێرنـە .ئـەم هەڵەیـە بەهایەکە کەڕۆژئاوا بۆ زانستی داناوە .بـەم هۆیـەوە فۆکـۆ لەدوایەمین سـاڵەکانی ژیـانی خۆیـدا ،واتـا لەسـەرەتاکانی دەیەی 1980دا ،بەهەڵسەنگاندنی فەرامۆشکراوی دراو ، واتا (بەڕێوەبردنی خۆ) یان (چاودێری خۆت بکە)سەرقاڵ دەبێت . فۆکۆ لـەیەکێك لـەدیمانەکانی خۆیدا کەبەناونیشانی (بـەڕێوەبردنی خـۆ، وەك کـاری ئـازادی) بلاوکراوەتـەوە ،سیستەمێکی نائاشنا لەکارە فەلسەفی وئەخلاقیەکانی خۆی دەخاتەڕوو. ئەولـەم دیمانەیەدا هەم دیسـان جەختدەکاتـەوە کەپرۆژەی توێژینەوەی ئەوهەمیشە ئەمە بووە، کەسیمایەکی نوێ بەپەیوەندی نێوان سۆژێت وحەقیقەت بدات .[16] فۆکۆ لەگـەڵ قایـل بـوون بـەجودایی نێـوان ئـازادی و ڕەهـایی ،وپەیوەندی ئەم دوانە لەگەڵ بالادەستیدا،چەند گریمانەیـەك پێشکەشـــدەکات و ئـــازادی و ئـــەخلاق بەیەکـــەوە دەبەستێتەوە . یەکێك لەگریمانەکانی فۆکۆ ئەمەیە، کە کار یاخود ئەزمونی ئازادی دەبێ ئـەخلاقی بێـت . بـەڕای ئـەو ئەخلاق شتێك نییـە جگـە لەئـەزموونی ئـازادی ، ئـەویش ئەزموونی ئاگایانەی ئازادی . بـەدەربڕینێکی تر،ئـەوئازادی بەواقیعیـەتێك هـەژمار دەکـات، کەلـەدەرونی خۆیـدا ئەخلاقییە . بەڵام ئەخلاق سیمایەکە کـەئازادی بەخۆیـەوە دەگرێـت .لـەم ڕووەوە ،هـەل ومـەرجی ڕەهـایی خـاڵی دەسپێکی هەست ناسییە.[17] ئەو پاش گەڕانەوە بۆ مێـژووی یۆنان و ڕۆمـی کـۆن ،دەگاتـە ئـەو ئەنجامـەی کەئـەخلاق کاتێك ئاسانە کەتاك چاودێری و ئیدارەی خـۆی بکـات . لەیۆنانی کۆندا ،چاودێری لـەخۆ ،شێوازێك بوو، کەئازادی تاك وەك کارێکی ئەخلاقی خۆی پیشان ئەدا. لەسـەردەمی مۆدێرنەدا،چاودێری لـەخۆ ،بـەوێنای جۆرێـك خۆپەرسـتی وعەشـق بـەخود، ڕەتدەکرایـەوە . فۆکـۆ ڕیشـکی ئـەم گۆڕانکارییـەی لـەم سیستەمەدا دەبینـی .هەرچـەند لـەم سیستەمەدا ئازادی ڕێگایەکە بۆچـاودێریکردنی خود،بـەڵام ئازادی کاتێك بەدەستدێت، کـەتاك چاوپۆشـی لـەخۆی و نکولی لەنەفسی خۆی بکات .

ئـازادی لـەیۆنانی کۆنـدا ،کەگرینگیـەکی زۆریشـی هەبوو،لەکۆیلەنەبووندا (لەهەمبەرشـارێك ،کەسـانی تـر ، ئەوکەسانەی حوکمەت بەسەردادەکەن و هەستەکانی تاك) خـۆی دەردەخسـت .بـەم پێیـە ،کۆیلەنـەبوون لەهەمبـەر کەسانی تـر و لـەهەمبـەر خواستەتەکانی خـۆدا ،پێویستی بەچاودێریکردنی خود هەبوو، کەهەم بـەکارێکی ئـەخلاقی هەژماردەکرا و هەم ئازادی تاکی بەدواوەبووە .

چاودێری لەخۆ ،لەلایەکەوە زانست پێویستی بـەخودە ولەلایەکی ترەوە ،پێویستی بەکۆمـەڵێك یاسـای ڕەفتـاری، یان بنەمای قەبولکراوە کە هەم یاساین و هەم ڕەوا.بەم پێیە ،چـاودێری لـەخۆ، واتـا چـەکداربوون بـەم حەقیقەتانـە . لێرەدایـە کەکایـەی حەقیقـەت و ئـەخلاق پێکـەوە گـرێ دەخوات .لای فۆکۆ ،ئەخلاق تەنها تیۆرێـك نییـە، بـەڵکو کارێکە " شێوازێکە لەژیان، کە بەجۆری ئۆبجێکـت خـۆی دەردەخات .ئازادی واتا هەمان کۆیلەنـەبوون ،لەکاتێکـدا ئەخلاقیشە ولەبوونی خۆیدا مەسەلەیەکی سیاسییە .سیاسی بوونی بەم هۆیەوەیە، کەکۆیلەی کەس نەبوون ئیلزامییـە . فۆکۆ لەوباوەڕەدایە کۆیلەیـەك ،نەتـەنها ئازادنییە،بـەڵکو لەئـەخلاقیش بێبەهرەیـە .ڕەنگـە بتـوانرێ لـەدەرونی ئـەم ڕەوشـەدا ڕیشـەکانی گەنـدەڵی (بەهـەرجۆرێك بێـت) لەهەندێکی کۆمەڵگاکاندا دەستکەوێت . مەگەر گەندەڵی ڕیشکی لەنەبوونی ئەخلاقدانییە ؟ مەگەرنـەبوونی ئـەخلاق هـەمان نـەبوونی ئـازادی نییـە ؟کەواتـە نـەبوونی ئـازادی گەندەڵی ئەهێنێت .

ئـەم جـۆرە ئازادییـە نەتەنهابـەخودی خـۆی سیاسـیە ،بـەڵکو لەوجێیـەی کـەئازادبوون مانـای کۆیلـەی خـۆ نەبوونیش دەگەیەنێت ،پەیوەندی مرۆڤیش لەگەڵ خۆیشیدا پەیوەندییەکە کەلەنێویدا دەسەلات و بالادەستی ئامادەیـە . ئەمـە بـەو مانایەیـە کـەمرۆڤ دەبـێ بـەردەوام بـەجۆرێك دەسەلات بەسەرخۆیدا بسەپێنێت کەنەبێتە کۆیلەی خۆی "

ئەگینا ئیتر ناتوانێت ئازادبێت .بەمپێیە ،پەیوەندییەکانی دەسەڵات تەنها لە ئاستی کۆمەڵگا نابینرێت، بەڵکو پەیوەندیەکە کەتاك لەگەڵ خۆشیدا هەیەتی .

لەسەرئەم بنەمایە ،لەوجێیەی کەچاودێری لەخۆ جۆرێك چاودێری کردنیشە لەکەسانی تر ،هەمیشە لەخۆیدا ئەخلاقییە . چاودێری لەخۆ ئەم توانایە بەتاك دەبەخشێت، کەدەرفەتێکی شیاو بۆپەیوەندی لەگەڵ کەسانی تر بەدەست بهێنێت .بەم هۆیەوەیە، کە فۆکۆ دەگاتە ئەو ئەنجامەی کەمەسەلەی بەرقەرارکردنی پەیوەندی لەگەڵ کەسانی تردا ،خۆی لەسیمای (بەرزکردنەوەی چاودێری کردن لەخۆ) پیشاندەدات و ئامانجی بەڕێوەبردنی خود، هەمیشە شادی وتەندروستی کەسانی ترە .ئامانجی بەڕێوەبردنی خود، بەڕێوەبەرێتی فەزاکانی دەسەڵاتێکە، کە لەنێو گشت پەیوەندیەکاندا بوونی هەیە .[18] گەرچی کۆیلایەتی بەمەترسیەکی گەورە هەژمار کراوە، کەیۆنانیەکان بۆ هێشتنەوەی ئازادی خۆیان ،لەبەرامبەریدا ڕاوەستاون ،بەڵام مەترسیەکی تر بوونی هەیە، کەخاڵی بەرامبەری ئەم مەترسیەیە، و ئەویش خراپ بەکارهێنانی دەسەڵاتە . خراپ بەکارهێنانی دەسەڵات واتا سەپاندنی نارەوای خواست و ئارەزووەکانی تاك بەسەرکەسانی تردا . لێرەدا ئێمە ڕووبەڕووی خۆپەرستێکین کەدەسەڵاتی خۆی بۆ خراپ سودوەرگرتن لەکەسانی تر بەکاردەبات . فەیلەسوفەکانی یۆنان لەوباوەڕەدا بوون، کە ئەم جۆرە کەسە کۆیلەی خواستەکانی خۆیەتی و لەم ڕووەوە ناتوانێت ئازادبێت . بەڕای ئەوان ، فەرمانڕەوای باش، کەسێکە کەدەسەڵاتی خۆی بەهەمان شێوە بەکاربەات، کەدەبێ بەکاری بهات " واتا دەبوو هاوکات ئەم دەسەڵاتە بەسەرخۆیشیدا بسەپێنێت . هەرئەم سەپاندنی دەسەڵاتە بەسەرخۆدایە، کەدەبێتە ڕێکخستنی سەپاندنی دەسەڵات بەسەرکەسانی

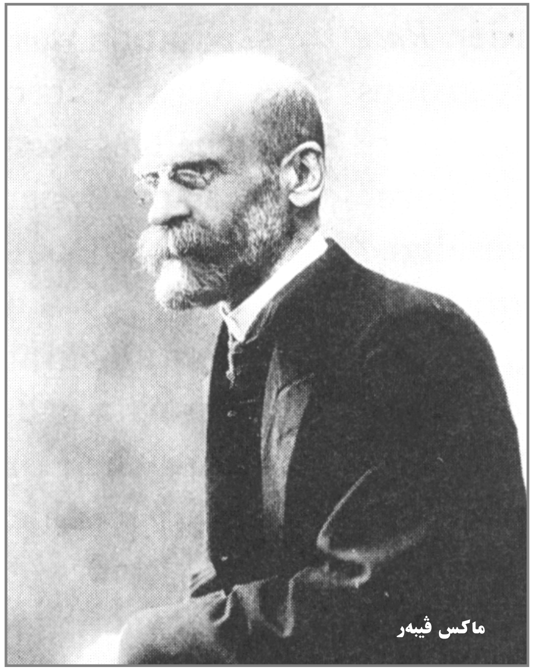

تردا.[19] ڕەنگە بەم هۆیەوە بێت، کەسوکرات هەمیشە پرسیاری لەخەڵکی کوچە و بازاڕ دەکرد :(ئایا ئاگاداری خۆت ئەکەیت؟)

لای فۆکۆ گرنگترین کاری فەلسەفە، هۆشیاریدانە لەمەڕمەترسیەکانی دەسەڵات. فەلسەفە شتێکە کەدەسەڵات لەگشت زەمینەکانیدا (سیاسی، ئابوری، ڕەگەزی، دامەزراوەیی و....)بەر ڕخنەئەدات. تاڕادەیەك دەتوانرێ بگوترێ، کەکاری ڕەخنەیی فەلسەفە لەم حوکمەی سوکراتەوە (ئاگاداری خۆتبکە) سەرچاوەی گرتوو . بەدەربڕینێکی تر، دەبێ (لەڕێی باڵادەستی بەسەرخۆدا، بناغەی ئازادی دابمەزرێنێت).[20] هەروەها نابێ وا تەسەور بکرێت کەچاودێری کردنی زیاد لەپێویستی خۆ ڕەنگە سەپاندنی دەسەڵات و باڵادەستی بەسەر کەسانی تری لێ بکەوێتەوە ،چونکە مەترسی باڵادەستی بەسەرکەسانی تر و سەپاندنی دەسەڵاتی دیکتاتۆرانە، کت ومت کاتێك دروست دەبێت، کە تاك نەتوانێت چاودێری خۆی بکات و کۆیلەی خواستەکانی خۆی بێت، دەبینین کەلەنێو ئەم نمونەی فۆکۆدا،حوکمەتکردن بەسەرخۆدا وحوکمەتکردن بەسەر کەسانی تردا،پەیوەند ییەکی دوولایەنەی هەیە و بێ ئم حوکمەتە ئەخلاقیاتێك لەئارادا نامێنێت . فۆکۆ ئەرکێکی ئەخلاقی بۆ ڕۆشنبیر لەبەرچاو دەگرێت . ئەخلاقی ڕۆشنبیری،لای فۆکۆ ، توانایەکی نەمرییە (جوبوبوونەوە لە خۆ) یان(دڵ نەبەستن بە خۆ) Self-detachment کە کت و مت پێچەوانەی داگەڕان بۆ گۆڕانەوەی ئاینە .[21] ئەرکی ئەخلاقی ڕۆشنبیر گۆڕینی ئاینی خود و ئاینی کەسانی تر نییە، بەڵکو چاکسازی شێوازی بیرکردنەوەی کەسانی تر و خودە، بۆ بەدەستهێنانی حەیقەتێك کە ڕەنگە هەرگیز لە بەردەستدا نەبێت. ئەم گۆڕانکارییەی نێو ئەندێشەی خود و کەسانی تر فاکتەری بوونی ڕۆشنبیرە.[22] ئەگەر زەمەنێك پێت وابوو، حەقیقەتت بەدەست هێناوە، ئەوکات، زەمەنی مەرگی بیرکردنەوەیە و ئیتر بەڵگەیەك بۆ بیرکردنەوە نییە. ئەوە کاتێکە کە دۆگماخوازبویت و بێگومان دەخوازیت بەسەر کەسانی تریشدا بیسەپێنیت. حەقیقەتخوازی پرۆسەیەکی هەمیشەییە و بە گۆڕان لە تۆدا حەقیقەتیش دەگۆڕێت . بەم هۆیەوەیە کە فۆکۆ، بە پێچەوانەی ڕۆشنبیرە حیزبی و ئایدۆلۆژیەکانەوە ، ڕۆڵێکی جیاواز بۆ ڕۆشنفکران لەبەرچاودەگرێت .(ڕۆڵی ڕۆشنبیران ئەمەیە، کەبەکەسانی تر بڵێن دەبێ چ کارێك ئەنجام بدەن .) چ کەسێك، یاخود چ شتێك ئەم جۆرە مافەی پێ دەبەخشێت ؟ ڕۆڵی ڕۆشنبیر ئەوەنییە کەخواستە سیاسیەکانی کەسانی تر بەرنامەڕێژی بکات .ئەم بەرنامە ڕێژییە، دەبێ لەلایەن خودی جەماوەرەوە ئەنجام بدرێت . کاتێك ئەوان بڕیاربدەن قسە بۆ خۆیان بکەن (لەبری ئەوەی (ڕۆشنبیران) وتەبێژی

ئەوان بن)، ئەوکات دەستیان لەتیۆرەکانی ئازادی ، یاسای سزاکان ،یەکسانی ،عەدالەت و....لای خۆیان (نەوەك تیۆرەکانی پەیوەست بە(ڕۆشنبیران) گیردەبێت . هاوشێوەی ئەم دەستە چەمکانە ، هەمان چەمکی جەماوەرە، کەدژی بونیادی دەسەڵاتە .لەڕاستیدا ، ئەم جۆرە چەمکە ، دژی ئەوچەمکەیە کە لەلایەن جەماوەر و کەسانێك خراونەتە ڕوو، کەبێ ئاگایانە ناوزەدکراون . بەم پێیە ،ئەم تیۆرانە ، تیۆرەکانی خودی جەماوەرە ،نەوەك (ئەو تیۆرە جەماوەریانەی) کەڕۆشنبیران بەرهەمیان هێناوە . فۆکۆ ،لەپشت وەڕس وقەڵسی جەماوەر لەهەرجۆرە ئەمرکردنێك ، دووخاڵی گرنگ لێك جودادەکات : یەکەم ، بۆچونێکی تر لەمەڕ ئازادی و یەکسانی و عەدالەت لەئارادایە بگرە باشتر و عادیلانە ترە : دووەم ، و گرنگتر ، جێگایەك بوونی هەیە کەلەنێویدا ئەمرکردن بەناو و بەهای خەڵك کاردەکات . هەرجۆرە خەباتێك کەجەماوەر تیایدا بەشداریدەکات، خەباتێکە دژی یەکێك لەجۆرەکانی دەسەڵات .

ئەرکی ڕۆشنبیر ئەوەنییە، کەشتێك بەگشتی بکات کەتەنها دەتوانێت لەئاستی زەبری یاسادا گشتێتی پەیدابکات . ئەوشتەی ڕۆشنبیر دەبێ ئەنجامی بدات ، دامەزراندنی شتێکە، کە فۆکۆ ناوی (پەیوەندە ئاسۆییەکان) Horizontal ties لێناوە : واتا دامەزراندنی سیستەمێکی تەواو عەیار لە تۆڕ و بنکە جەماوەرییەکان " کەئەڵبەت کارێکی ئێجگار دژوارە . هاوشێوەی ئەم کارە ئاتاجی بە (ئازادی ڕادەربڕینە) و چەندین ڕێ و شوێن بوونی هەیە، کەدەرفەت نادات جەماوەر نهێنی دڵی خۆیان بدرکێنن: ئەو ڕێ و شوێنانەی، کە زۆر گرنگە : هەم هەست پێکراوە ،هەم هەست پێ‌نەکراو " هەم ئاشکرایە ،هەم نادیارەو گشت جێیەکی گرتۆتەوە. تیۆرەکانی بەردەستیش (لەئەمپەڕی چەپەکانەوە، تا ئەوپەڕی ڕاستەکان) باسێکی ڕون وئاشکرای ناوەندەکانی کاری ئەمرکردن بەدەستەوەنادەن. یەکێك لەو ئەرکەگرنگانەی لەئەستۆی ڕۆشنبیری ئەمڕۆدایە ئەوەیە، کە ئەم نەناسراو و نادیارە بدۆزێتەوە وبیانناسێنێت : چ کەسێك ئەمر کردن بەکار دەبات ؟ لەکوێ عەمەلی دەبێت ؟ تاکاتێك ئەم نەناسراوە نەناسین، تێناگەین کەبۆچی خەڵك (ئازادی ڕادەربڕین) یان نییە و ناتوانن قسەی خۆیان بەسەرزماندا بهێنن . سەرباری ئەمەش ،پەیبردن بەم خاڵە بۆ ڕۆشنبیر زۆرپێویستە، کەدەسەڵات تاکوێ و لەچ ڕێگایەکەوە بەکاردەبرێت .ئێمە بەڕوونی نازانین چ کەسێك دەسەڵاتی هەیە ،بەڵام بەڕوونی دەزانین، کەچ کەسانێك دەسەڵاتیان نییە .

هیچ شتێك ناسازگارترلەوە نییە کە ڕژێمێکی سیاسی لەمەڕحەقیقەت کەمتەرخەم بێت، بەڵام هیچ شتێك مەترسیدارتر لەوە نییە کەڕژێمێکی سیاسی ئیدیعای ڕەوابوونی حەقیقەت بکات، هەروەها چۆن باوەڕبوون بەم خاڵەی کە مافمان نییە لەنێو قسەکردندا سەری بابەتەکە بگۆڕین ، بێهودەیە ، کارپێکردنی (ئازادی ڕادەربڕین) یش نابێ سیمایەکی یاسایی بەخۆیەوەبگرێت . ئەرکی گوتنی (حەقیقەت) ئەرکێکی بێسنور و هەمیشەییە . ئەرزش و بەها بەخشین بە (حەقیقەت) ، لەگەڵ ئەوهەموو ئاڵۆزیانەی کەهەیەتی ، ئەرکێکە کەهیچ دەسەڵاتێك ناتوانێت لەبەرچاوی نەگرێت، یاخود بەهایەکی کەمی پێببەخشێت ، مەگەربێدەنگی و دەستەمۆیی کۆیلایەتی بەسەردابسەپێنێت.

پەراوێزەکان :

1 Martin,L,Guthman,H.,and.Hutton (eds),Technologies of the self,London:Tavistock,1988,p.9.
2 ibid.,p.10.
3 M.foucauilt.Beyound Structuralism and Hermenuties. Second Ed. With after word by and an interview with michel Foucault,University of Chicago,1983,p.211.
4 Ibid.,p.212.
5 Ibid.
6 Ibid.,p.216
7 Ibid
8 Foucault,M.the Archaeology of Knowledge,London:Tavistock,1974,p.49.
9 Foucault,M.The History of Sexuality,Volume 1:An Introduction,Tr. By Robert Hurley,New York:Vintage Books,January 1980,p.101.
10 Ibid.
11 Foucault,M.''The Order of Discourse'',Trnas. Ruper Swyer, appendix to The Archiology of Know Iedge(New York:Pantheon,1972),P.229.
12 Ibrid.p.217.
13 M.Foucault.the history of sexuality,Volume 1: an introduction. Tr by report Hurley. New york: Vintage books. January 1980.p.100.
14 M. Foucault. Foucault Live: collected interview,1961-1984. Edited by sylvere Lotringer. Semiotext (e) . Colombia University, New york,1996.p.482.
15 Foucault. M. Masked philosopher''Michil Foucault: Ethies;subjectivity and truth. Edited by Poul Robinow. New York press. New York,1997 p.321.
16 . Foucault, M., Masked the Ethies of the concern for self as a Practice of freedom'', Foucault Live: Collected interviews,1961-1984.Op.sit.,p.432.
17 Ibid.,p.435.
18 Ibid.,p.437.
19 Ibid.,p.438.
20 Ibid.,p.449.
21 Ibid.,''the concern for truth'',p.461.
22 Ibid